

<https://doi.org/10.53231/LZAV.22.4.2>
Iesniegts/Submitted: 02.12.2022.

SATVERSMES SIMTGADE UN LATVIJAS VALSTS

Jānis Pleps
janis.pleps@lu.lv

Atslēgas vārdi: *Satversme, konstitucionālās tiesības, valsts mērķi, labklājība un kultūra, pilsoņpratība*

Kopsavilkums: *Satversme ir viena no vecākajām spēkā esošajām konstitūcijām Eiropā. Satversmes vecums un tās unikālā vēsture padara Latvijas valsts iekārtu interesantu izpētei salīdzinošajās konstitucionālajās tiesībās.*

Satversme prasa valstij veicināt kopējo sabiedrības labklājību, īpaši sekmējot kultūru, jaunradi un radošumu. Latvijas valsts galvenā jēga ir tautas kultūras attīstība. To var nodrošināt tikai demokrātiska valsts iekārta, kas garantē cilvēka pamattiesības, likuma varu un personas brīvību.

Satversmes simtgades svinības deva iespēju sekmēt sabiedrības pilsoņpratību, veidojot sabiedrībā zināšanas par Satversmi un attīstot demokrātiskās līdzdalības prasmes. Pilsoņpratība ir nepieciešama Satversmes un Latvijas demokrātiskās valsts iekārtas ilgtspējai, jo tikai zinoši pilsoņi spēj aizstāvēt savas pamattiesības un piedalīties valsts pārvaldīšanā.

Ievads

2022. gads Latvijā aizvadīts Latvijas Republikas Satversmes¹ (turpmāk — Satversme) jubilejas noskaņās. Ar daudziem un dažādiem pasākumiem Latvijas valsts institūcijas un tiesībnieku kopiena ir atzīmējusi simt gadus kopš Satversmes pieņemšanas un spēkā stāšanās.²

Daudzi Satversmes simtgades pasākumi bija veltīti Satversmes popularizēšanai un skaidrošanai dažādās sabiedrības grupās, jubilejas svinībām nepaliekot tikai šaurās tiesībnieku kopienas robežās. Satversme nav vienkāršs tiesību avots, ar kuru profesionāli nodarbojas tikai juristi, un juristiem

nav ekskluzīvu privilēģiju uz Satversmi. Satversme ir paredzēta katram mūsu demokrātiskajā valsts iekārtā, ne tikai juristiem. Kā akadēmiķis Jānis Stradiņš (1933–2019) savulaik rakstījis: “Satversme tomēr domāta nevis juristiem (droši vien arī tiem), bet tautai, sabiedrībai.”³ Satversmes simtgade bija labs iemesls veicināt sabiedrības interesi par Satversmē noteikto un radīt iespēju katram uzzināt ko vairāk par Latvijas valsti un tās konstitucionālajiem pamatiem.⁴

Satversme garantē katra cilvēka pamattiesības un brīvības, kā arī nosaka, kādā veidā Latvijas pilsoņi var iesaistīties un līdzdarboties savas valsts pārvaldīšanā. Satversmē

noteiktais patiešām attiecas uz ikvienu, ne tikai juristiem. Lai varētu aizsargāt savas pamattiesības vai līdzdarboties valsts pārvaldīšanā, katram, ne tikai juristiem, ir jābūt iespējai zināt un izprast Satversmē noteikto.

Paredzot pilsoņiem plašas tiesības Latvijas valsts pārvaldīšanā (tostarp likumu ierosināšanas un referendumu tiesības), Satversme no ikviena prasa aktīvu un kompetentu demokrātisko līdzdalību šo tiesību īstenošanā. Demokrātisku Latvijas valsts iekārtu nevar uzturēt bez pašu pilsoņu augstas atbildības, politiskās iesaistes un līdzdalības.

Pilsoņiem ir vajadzīgas zināšanas par Satversmē paredzēto un prasmes rīkoties ar Satversmi. Satversmes piemērošana un Latvijas valsts pārvaldīšana ir katra Latvijas pilsoņa tiesības un atbildība, un katram Latvijas pilsonim ir jābūt iespējai iegūt gan zināšanas par Satversmi, gan prasmes Satversmē noteiktā īstenošanai. Savā veidā tas ir arī valsts konstitucionāls pienākums to nodrošināt, jo atbilstoši Satversmes 90. pantam ikvienam ir tiesības zināt savas tiesības, visupirms jau tās, kas ietvertas pašā Satversmē.

Latvijas valsts ilgtspējai būtiski ir vairost un stiprināt visas sabiedrības pilsoņpratību. Satversmes simtgades pasākumi varētu būt labs pamats turpmākam regulāram darbam Satversmes popularizēšanā un skaidrošanā, dažādās sabiedrības grupās vairojot izpratni par Latvijas valsti un iespējām tajā līdzdarboties.

Šajā rakstā, noslēdzot Satversmes simtgades gadu, varētu mēģināt salīdzinošo konstitucionālo tiesību perspektīvā īsi aplūkot Satversmes nozīmīgumu un savdabīgumu Eiropas kontekstā, kā arī atgādināt Satversmes autoru redzējumu par to jēgu un mērķiem, kādēļ nepieciešama Satversme un pastāv Latvijas valsts.

Satversme Eiropas kontekstā

Konstitūciju izstrādātāji ir pārliecināti, ka viņu radītā konstitūcija galīgi un uz visiem laikiem izlems visu turpmāko valsts un sabiedrības dzīvi. Arī Latvijas Satversmes sapulce savā darbā apzinājās, ka “te lieta grozās ap likumu, kurš noteiks valsts iekārtu uz paaudžu paaudzēm”⁵. Ne velti savā runā Jānis Pliekšāns (Rainis, 1865–1929) Satversmes došanu simboliski pielīdzināja jaunas Daugavas rakšanai, ko var paveikt tikai vienreiz: “Lieta, par ko mēs runājam, ir pārāk nopietna. Mēs jaunai Latvijas dzīvei gribam noteikt gultni, no tās daudz kas atkarāsies tālākā gaitā. [...] Mēs stāvam, kā teic, pie jaunas Daugavas rakšanas.”⁶

Tomēr vēstures gaitā cerības par konstitūciju mūžīgumu vai vismaz zināmu ilglaicīgumu nav attaisnojušas; konstitūcijas reti kad ir spēkā ļoti ilgu laiku. Salīdzinošo konstitucionālo tiesību speciālisti pirms desmit gadiem bija aprēķinājuši, ka vidējais konstitūcijas spēkā esamības mūžs pasaulē nepārsniedz 20 gadus.⁷ Reti kurai konstitūcijai ir iespēja sagaidīt savas spēkā esamības simtgadi. Savukārt katras spēkā esošas konstitūcijas simtgade vienmēr ir nozīmīgs un ievēribas cienīgs notikums reģiona un arī pasaules konstitucionālisma kontekstā.

Šajā ziņā varam pamatoti lepoties ar mūsu Satversmi kā vienu no pašām vecākajām spēkā esošajām konstitūcijām Eiropā. Starp republikām Eiropā Latvijai ir trešā vecākā spēkā esošā konstitūcija — tikai mazliet senāka ir Austrijas 1920. gada 1. oktobra konstitūcija⁸, savukārt Sanmarino joprojām spēkā esoši ir 1600. gada 8. oktobra statūti.⁹ Vecākas spēkā esošas konstitūcijas vai to fragmenti joprojām ir arī vairākās Eiropas monarhijās, tomēr jebkurā gadījumā Satversme ir starp desmit vecākajām Eiropas spēkā esošajām konstitūcijām.

Satversme ir arī viena no tām retajām konstitūcijām, kuras darbība ir tikusi pārtraukta un pēc tam atjaunota pilnā apjomā. Atgriešanās pie vecās konstitūcijas

pasaules konstitucionālisma kontekstā nav pārāk biežs notikums; parasti teju vienmēr tiek rakstīta jauna konstitūcija.¹⁰ Šajā ziņā atkal Satversmei līdzīgs liktenis bijis Austrijas 1920. gada 1. oktobra konstitūcijai, kuras darbību atjaunoja pēc Otrā pasaules kara.¹¹ Tomēr Satversmes darbība tika atjaunota vairāk nekā pēc piecdesmit gadu pārtraukuma, Austrija to izdarīja pēc mazliet vairāk nekā desmit gadu pārtraukuma. Konstitūcijas pilnvērtīga atgriešana tiesiskajā un sociālajā realitātē pēc tik ilga pārtraukuma kā Latvijā nekur citviet nav tikusi veikta.

Jāņem vērā, ka Satversmes darbības atjaunošana ir bijusi reāla, nevis simboliska vai ceremoniāla. Satversmes darbības atjaunošana notika bez jebkādiem tās papildinājumiem vai grozījumiem. Ar 5. Saeimas sanākšanu 1993. gada 6. jūlijā, atbilstoši Augstākās padomes iepriekš lemtajam, vienkārši juridiski precīzi pilnā apjomā tika atjaunota 1922. gada 15. februārī pieņemtās Satversmes (ar 1933. gada 21. marta grozījumiem divos tās pantos) darbība.¹² Arī šobrīd — teju trīsdesmit gadus pēc Satversmes darbības atjaunošanas pilnā apjomā — Satversmes teksts nav ticis radikāli pārrakstīts vai modificēts. Ir bijuši būtiski Satversmes grozījumi, jo īpaši papildinot Satversmi ar 8. nodaļu “Cilvēka pamattiesības”, taču Satversmē noteiktā valsts iekārta joprojām darbojas atbilstoši tām normām, kas tikušas pieņemtas Latvijas Satversmes sapulcē. Lai arī ik pa brīdim ir bijušas diskusijas par Valsts prezidenta pilnvaru paplašināšanu un parlamentārisma revīziju vai racionalizēšanu, joprojām Valsts prezidenta, Saeimas un Ministru kabineta darbību nosaka tās pašas normas, par kurām spēja vienoties Latvijas Satversmes sapulces vairākums pirms simt gadiem.¹³

Satversmes nenovecošanu noteikti sekmejis Latvijas Satversmes sapulces apzināti izvēlētais ekstrēmi lakoniskais jeb tekstuāli skopais izteiksmes stils.¹⁴ Satversme ir salīdzinoši īsa konstitūcija gan pēc pantu skaita,

gan arī vārdu skaita jeb regulējuma izvērsuma. Referējot par sagatavoto Satversmes projektu Latvijas Satversmes sapulces sēdē, Satversmes komisijas priekšsēdētājs Mārgers Skujenieks (1886–1941) uzsvēra: “[...] katra abstrakta definīcija un katra plašāka frāžaina formula var izsaukt pārpratumus. To var uzskatīt par nepilnīgu, pret atsevišķām tēzēm var celt iebildumus. Lai tādu pārpratumu nebūtu, lai iebildumi netiktu celti, Satversmes komisija vienojās par to, ka Satversmes likumā ļoti noteiktā veidā atsevišķos pantos izteicamas noteiktas domas. [...] Šis lietišķais raksturs Satversmes projektā, pēc manām domām, ir uzskatāms par šī projekta pozitīvo īpašību.”¹⁵ Satversmes tekstā apzināti netika ietvertas definīcijas, “skaņas frāzes”, izvērsts ievadteikuma “motivējums, kamdēļ Latvija ir izstrādājusi šo Satversmi”, dodot priekšroku stila vienkāršībai un tehniskam lietišķumam.¹⁶ Satversmes valodas stils un kvalitāte apliecināja arī latviešu valodas kā valsts valodas potenciālu. Kā rakstījis profesore Sanita Osipova (dz. 1968): “Satversmes valodas tīrība un lakonisms ir kā jaunās juridiskās latviešu valodas kvalitātes zīme. [...] Jo lakoniskākas frāzes, jo precīzāka ir terminoloģija.”¹⁷

Valsts mērķi Satversmē

Latviešu valodā konstitūcijas apzīmēšanai ir darināts speciāls vārds “satversme”, ko paveicis viens no jaunlatviešu kustības līderiem Atis Kronvalds (1837–1875) vēl 1869. gadā. Šajā vārdā faktiski jau ir iekodēti divi galvenie uzdevumi, kāpēc pastāv un ir nepieciešama konstitūcija.

No vienas puses, konstitūcija satur kopā sabiedrību un valsti. Kā rakstījis Atis Kronvalds, “nosauksim visus likumus, visas dažādas tiesas un citas valsts ierīkšanas miera un kara laikos, [...] kuri pašu valsti satur cieti kopā, par valsts satversmu”¹⁸.

Savukārt, no otras puses, konstitūcija garantē drošību un aizsardzību katram sabiedrības loceklim. Atis Kronvalds uzsvēris,

ka cilvēki "likumus izgudrojuši un pieņēmuši, lai tiem būtu vajadzīgā brīdī kur pietverties, lai tiem būtu tversmes. [...] katra valsts sniedz saviem valstislocekļiem, saviem pilsoņiem, gan vienam pret otru, gan pret svešiniekiem patvērumu"¹⁹.

Latvijas Satversmes sapulce pati savulaik noraidīja iespēju rakstīt izvērstu un motivētu pamatojumu tam, kāpēc Satversme ir tapusi un kādi ir tās mērķi.²⁰ Taču tas nenozīmē, ka viņiem nebūtu bijis priekšstats un redzējums par to, kādā veidā Satversme būtu piemērojama un kādi mērķi ar tās palīdzību būtu sasniedzami.

Satversmes spēkā stāšanās brīdī 1922. gada 7. novembrī Latvijas Satversmes sapulces prezidents Jānis Čakste (1859–1927) savos ceļavārdos tai uzsvēra: "Mēs cerēsim visi un būsīm pārliecībā, ka šī jaunā Satversme mums līdzēs galīgi nodibināt Latvijā likumību un taisnību un līdz ar to tautas labklājību un kārtību. Lai šī jaunā valsts Satversme padara Latviju laimīgu un stipru!"²¹

Galvenais mērķis, ko Jānis Čakste redzējis kā sasniedzamu, ir laimīga un stipra Latvijas valsts. Savukārt tam nepieciešams nodrošināt arī tiesiskumu, ikviena cilvēka drošību un aizsardzību, kā arī tautas labklājību.

Šim Jāņa Čakstes vēlējumam ir bijis programmatiskais raksturs. Uz to jau pēc dažām dienām savā pirmajā valsts svētku runā atsaucās pirmais Saeimas priekšsēdētājs Fridrihs Vesmanis. Arī viņš teica, ka "valstij var būt tikai viens mērķis — nodrošināt visaugstāko labklājības mēru visiem valsts pilsoņiem. [...] nodrošināsim valstij labklājību un attīstību [...] lai Latvija būtu laimīga un stipra."²²

Nav nejauši, ka šos pašus mērķus var labi saskatīt Satversmes 40. pantā ietvertajā Valsts prezidenta svinīgā solījuma tekstā. Tas ir vienīgais, kā teiktu Marģers Skujenieks, "skaņo frāžu" un "plašāku frāžainu formulu" pants, kuru Satversmes tēvi uzskatīja par vajadzīgu ietvert Satversmes tekstā. Valsts prezidenta svinīgā solījuma tekstā var redzēt

tieši formulētu prasību uzturēt tiesiskumu un taisnīgumu ("turēšu svētus un ievērošu Latvijas Satversmi un valsts likumus", "pret visiem es izturēšos taisni"), kā arī vairojot labklājību ("sekmētu Latvijas valsts un tās iedzīvotāju labklājību"). Tāpat Valsts prezidenta svinīgajā solījumā prasīts darbs Latvijas tautas labumam, kas visdrīzāk izpaustos kā laimīga un stipra Latvijas valsts.²³

Jāņa Čakstes definētais ietvars nosaka Satversmes mērķus un Latvijas valsts uzdevumus pāri laikiem. Viņa teiktais ir aktuāls gan šodien, Satversmes simtgades gadā, gan arī būs aktuāls Satversmes nākamajā simtgadē.

Tautas labklājībai būtiska ir materiālā dimensija, bet ne mazāk būtiska (varbūt pat vēl būtiskāka) ir nemateriālā dimensija.²⁴ Tautas garīgās, sociālās un kultūras labklājības nodrošināšana ir mērķis, kura nodrošināšanai ir nepieciešama Latvijas valsts. Vismaz Rainim par to nebija nekādu šaubu.²⁵ Kā viņš uzsvēra Latvijas Satversmes sapulcē, "tas arī būtu mūsu mērķis Latvijā, lai valdītu tāds gars, kas varētu Latvijā kulturālā ziņā vest šo jauno uzbūvi, lai mēs nepaliktu iepakāļ kultūrā. [...] Mēs esam mazi, bet mēs varam būt lieli, ja mēs esam kulturāli. Dariet visu, lai mēs šinī ziņā būtu demokrātiski kulturāla valsts, lai mēs būtu uz priekšu ejoša, jaunradoša valsts, jo latviešu ģēnijs kaut ko var radīt, bet var radīt tikai brīvā valstī."²⁶

Satversmē ir dziļi iekodēts uzdevums veidot un attīstīt Latviju kā kultūras valsti, kas nodrošina un atbalsta jaunradi un izaugsmi. Šajā ziņā Rainis runāja visu Satversmes autoru vārdā, uzsverot, ka Latvijas valstij būs jēga tikai tad, ja tā dos iespēju tautai būt lielai caur kultūru un jaunradi. Latvijas valstij ir jāspēj nodrošināt nepieciešamais ietvars kultūras attīstībai un jaunradei, un, pēc Raina ieskata, to var nodrošināt tikai demokrātiska valsts iekārta, kas garantē katras personas pamattiesības un brīvības.

Nav pārsteidzoši, ka Rainis jau Latvijas Satversmes sapulcē aicināja sargāt un

nostiprināt demokrātisko valsts iekārtu Latvijā. Viņš cieši saistīja Latvijas valsts pastāvēšanu ar demokrātijas nostiprināšanu: "Mēs kā valsts varam pastāvēt tikai tad, ja mēs esam kulturāla valsts, un kulturāla valsts mēs varam būt tikai tad, ja mēs esam demokrātiska valsts. [...] Ja mēs, mazā tauta, paliksim atpakaļ, ja mēs nevaram citām kulturālām valstīm skaitīties līdzī, tad mēs varam pazaudēt ne vien savu valsti, bet arī savu tautību. Tās briesmas mums nav nekad jāaizmirst."²⁷

Simboliski, bet vienā no saviem pēdējiem politiskajiem tekstiem Rainis vēlreiz uzsvērs demokrātijas nozīmi neatkarīgas Latvijas valsts pastāvēšanā. Viņš rakstījis, ka "negribēt parlamentārismu tagad ir — negribēt demokrātiju. Un negribēt demokrātiju — mūsu Latvijas apstākļos — negribēt Latvijas valsti"²⁸. Tādā ziņā viņš stingri aizstāvēja Satversmē noteikto demokrātisko valsts iekārtu un parlamentārismu, jo "parlamentārisms ir visas demokrātijas izteikšanas veids"²⁹. Satversme nodrošina Latvijas valsts ilgtspējai un radošai izaugsmei nepieciešamo formu — demokrātisko valsts iekārtu, kura garantē cilvēka pamattiesības un brīvības, kā arī īsteno taisnīga likuma (likuma un tiesību) varu, un tāds bijis arī Satversmes autoru nolūks.

Savā veidā Rainis izrādījās praviatīvs — atteikšanās no Satversmes un demokrātiskās valsts iekārtas likvidēšana nestiprināja Latvijas valsti. Arī tā ir viena no Satversmes pirmā gadsimta mācībstundām, ka Latvijas valsts pastāvēšanai un kultūras attīstībai nepieciešama arī stipra demokrātiskā valsts iekārta, kas nodrošina katras personas pamattiesības, tiesiskumu un demokrātiskās līdzdalības iespējas ikvienam. Stipra Latvijas valsts un attīstīta tautas kultūra nav iespējama ārpus Satversmes un tajā noteiktās demokrātiskās valsts iekārtas.

Secinājumi

Satversme ir kļuvusi par vienu no Latvijas valstiskuma simboliem un identitā-

tes kanonu, caur kuras interpretāciju mēs varam skaidrot paši sevi kā sabiedrību un valsti. Diskusijas par sabiedrībai aktuāliem jautājumiem un to pareizu risinājumu neizbēgami aizved līdz Satversmei, kurā katra no pusēm meklēs vajadzīgos pieturas punktus tam, ka viņu aizstāvētais viedoklis ir vienīgais pareizais un Satversmes pieļautais. Strīdi par pareizo Satversmes lasījumu karstās sabiedrības vērtību diskusijās apstiprina, ka Satversme ir reāla konstitūcija, kas patiešām definē pareizo standartu Latvijas tiesiskajā un sociālajā realitātē.

Vienlaikus Satversme nekad nav bijusi un arī nebūs pilnībā pabeigta un perfekti noslīpēta juridiskās un politiskās domas piemineklis, jo nekad nav iespējams pilnībā pabeigt un perfekti sakārtot ne valsti, ne konstitūciju. Sabiedrības un valsts attīstība ir vēsturiski neizbēgama, un līdz ar jauniem vērtību jautājumiem, kas nonāk sabiedrības dienaskārtībā, attīstās arī Satversme, jo tai ir jāspēj vienmēr sniegt visas nepieciešamās atbildes par pareizo un pieļaujamo standartu. Stipru un labu konstitūciju veido arī kļūdaina un neveikla konstitūcijas piemērošana, kā arī ne visai veiksmīgi konstitūcijas grozījumi un iztulkojumi. Arī tas ir objektīvi neizbēgami, jo nav iespējams atrast visas pareizas atbildes bez kļūdām un maldīšanās.

Satversmes simtgades gadā varam ar lepnumu svinēt šo nozīmīgo jubileju, apzinoties, ka Latvijas valsts konstitucionālie pamati ir stabili un kārtīgi noteikti. Jāņa Čakstes, Raiņa, Margēra Skujenieka un citu Satversmes autoru veidotā Satversme joprojām ir laikmetīga un efektīva konstitūcija, kas nosaka mūsu sabiedrības un valsts mērķus un uzdevumus. To īstenošana ir aktuāla arī šodien, jo vēsture nav beigusies un Satversme nav pabeigta. Latvijas valsts turpina pastāvēt, un kopā ar to arī mūsu Satversme.

*Raksts ir recenzēts.
The article is peer-reviewed.*

Avoti un piezīmes

- ¹ Latvijas Republikas Satversme. *Valdības Vēstnesis*, 1922. g. 30. jūn. Aktuālā Satversmes redakcija pieejama: <https://likumi.lv/ta/id/57980-latvijas-republikas-satversme>. Sk. 2022. g. 3. dec. Par Satversmi sk. arī: Pleps J., Plepa D. Latvijas Republikas Satversme. <https://enciklopedija.lv/skirklis/100866-Latvijas-Republikas-Satversme>. Sk. 2022. g. 3. dec.
- ² Apkopojošu ieskatu Satversmes simtgades pasākumos sk.: <https://www.satversme100.lv/>. Sk. 2022. g. 3. dec.
- ³ Stradiņš J. Piezīmes par nacionālo identitāti, Satversmes preambulas projektu un latviešu nācijas likteni. *Jurista Vārds*, 2013, 45 (796): 11–13 (11).
- ⁴ Plašāk sk.: Levits E. Satversmes simtgade jaunajos ģeopolitiskajos apstākļos. *Jurista Vārds*, 2022, 18 (1232): 12–15.
- ⁵ IV sesijas 2. sēde 1921. gada 21. septembrī. Grām.: *Latvijas Satversmes sapulces stenogrammas*. 14. burtnīca. Rīga: Satversmes sapulces izdevums, 1921, 1320.–1352. lpp.: 1349.
- ⁶ IV sesijas 5. sēde 1921. gada 28. septembrī. Grām.: *Latvijas Satversmes sapulces stenogrammas*. 15. burtnīca. Rīga: Satversmes sapulces izdevums, 1921, 1393.–1431. lpp.: 1414.
- ⁷ Ginsburg T. Constitutional Endurance. In: Ginsburg T., Dixon R. (eds.). *Comparative Constitutional Law*. Cheltenham and Northampton: Edward Elgar, 2012, pp. 112–126: 112.
- ⁸ Bundes-Verfassungsgesetz (B-VG). <https://www.ris.bka.gv.at/GeltendeFassung.wxe?Abfrage=Bundesnormen&Gesetzesnummer=10000138>. Sk. 2022. g. 3. dec.
- ⁹ Leges statutae reipublicae Sancti Marini. https://archive.org/details/bub_gb_jVYhQNWm6vUC/page/n1/mode/2up. Sk. 2022. g. 3. dec.
- ¹⁰ Plašāk sk.: Pleps J. The continuity of the constitutions: the examples of the Baltic states and Georgia. *Wroclaw Review of Law, Administration & Economics*, 2016, 6 (2): 29–44.
- ¹¹ Geistlinger M. The Republic of Austria before 1938 and after 1945 — Some Thoughts on Continuity. *Journal of the University of Latvia "Juridiskā zinātne/Law"*, 2016, 9: 5–20 (16).
- ¹² Paziņojums. *Latvijas Republikas Saeimas un Ministru Kabineta Ziņotājs*, 1993. g. 14. okt.
- ¹³ Plašāk sk.: Balodis R., Pleps J. Atskatoties uz Satversmes simts gadiem: Latvijas valsts pamatlikuma plusi un mīnusi. *Jurista Vārds*, 2022, 18 (1232): 16–30.
- ¹⁴ Endziņš A. The principle of separation of powers and the experience of the Constitutional Court of the Republic of Latvia. [https://www.venice.coe.int/webforms/documents/default.aspx?pdffile=CDL-JU\(2000\)030-e](https://www.venice.coe.int/webforms/documents/default.aspx?pdffile=CDL-JU(2000)030-e). Sk. 2022. g. 3. dec.
- ¹⁵ IV sesijas 1. sēde 1921. gada 20. septembrī. Grām.: *Latvijas Satversmes sapulces stenogrammas*. 14. burtnīca. Rīga: Satversmes sapulces izdevums, 1921, 1295.–1319. lpp.: 1309.
- ¹⁶ Ibid., 1308. lpp.
- ¹⁷ Osipova S. Valsts valoda kā konstitucionāla vērtība. Grām.: Osipova S. *Nācija, valoda, tiesiska valsts: ceļā uz rītdienu*. Rīga: Tiesu Namu Aģentūra, 2020, 559 lpp.: 244.
- ¹⁸ Kronvalds A. Kāds vārds par mūsu tēvu valodu. Grām.: Kronvalds A. *Kopotī rakstī*. I. Rīga: Valters un Rapa, 1937, 686 lpp., 427.
- ¹⁹ Ibid.

- ²⁰ IV sesijas 1. sēde 1921. gada 20. septembrī. Grām.: *Latvijas Satversmes sapulces stenogrammas*. 14. burtnīca. Rīga: Satversmes sapulces izdevums, 1921, 1295.–1319. lpp.: 1308.
- ²¹ I sesijas 1. sēde 1922. gada 7. novembrī. Grām.: *Latvijas Republikas Saeimas stenogrammas*. I sesija. Rīga: Latvijas Republikas Saeimas izdevums, 1922, 1.–6. sl: 1.
- ²² I sesijas 4. (svinīga) sēde 1922. gada 18. novembrī. Grām.: *Latvijas Republikas Saeimas stenogrammas*. I sesija. Rīga: Latvijas Republikas Saeimas izdevums, 1922, 35.–36. sl: 35–36.
- ²³ Rodiņa A., Amoliņa D. Satversmes 40. pants. Grām.: *Latvijas Republikas Satversmes komentāri*. III nodaļa. Valsts prezidents. IV nodaļa. Ministru kabinets. Rīga: Latvijas Vēstnesis, 2017, 864 lpp.: 132–133.
- ²⁴ Ibid., 167.–170. lpp.
- ²⁵ Plašāk sk.: Pleps J. Satversme un kultūra. *Jurista Vārds*, 2022, 45 (1259): 21–23.
- ²⁶ IV sesijas 5. sēde 1921. gada 28. septembrī. Grām.: *Latvijas Satversmes sapulces stenogrammas*. 15. burtnīca. Rīga: Satversmes sapulces izdevums, 1921, 1393.–1431. lpp.: 1419.
- ²⁷ Ibid.
- ²⁸ Rainis J. Atmiņu un piezīmju skabargas. *Jaunais Laiks*, 1928, 7: 199–201 (201).
- ²⁹ Ibid.

Par autoru

Jānis Pleps doktora grādu Latvijas Universitātē ieguvis 2011. gadā. Latvijas Universitātes Juridiskās fakultātes Tiesību teorijas un vēstures zinātņu docents. Docē tiesību teoriju, juridisko metožu mācību, valstszinātņu un tiesību socioloģiju. 2022. gada oktobrī apstiprināts par Augstākās tiesas tiesnesi. Pirms tam bijis Saeimas Juridiskā biroja juridiskais padomnieks un Valsts prezidenta padomnieks. 2022. gadā saņēmis LZA Dītriha Andreja Lēbera vārdbalvu.

About the author

Jānis Pleps earned his *Dr. iur.* in 2011 at the University of Latvia. Assistant Professor at the Department of the Legal Theory and History of the Faculty of Law, University of Latvia. He teaches courses in legal theory, legal methods, general theory of state, and sociology of law. In October 2022, he was appointed as a Judge at the Supreme Court. Before that, Jānis Pleps served as a Legal Adviser to the Parliament and President. In 2022, he received the Dietrich Andre Loeber Prize established by the Latvian Academy of Sciences.

CENTENARY OF THE CONSTITUTION AND THE STATE OF LATVIA

Jānis Pleps

janis.pleps@lu.lv

Summary

Keywords: *Constitution, constitutional law, national goals, welfare and culture, civic education*

The Constitution of Latvia is one of the oldest constitutions in Europe still in force. The age of the Constitution of Latvia and also its unique historical development makes the Latvian constitutional system interesting for research from the perspective of the comparative constitutional law.

The Constitution of Latvia obliged the State of Latvia to promote common welfare of society, especially supporting culture, innovations, and creativity. The main reason for a state's existence is the development of the national culture. Such development is possible only in the democratic political system, which guarantees fundamental human rights, the rule of law, and individual liberties.

The centenary of the Constitution of Latvia allowed to develop citizens' civic education, sharing knowledge of the Constitution in the society and strengthening individual's democratic participation in the public life. Developed civic education is a necessary precondition for the sustainability of the Constitution and the democratic political system in Latvia.